

Framtidens Flygvapen

Museet över det svenska flygvapnet, Flygvapenmuseum i Linköping, slår under sommaren 2010 upp portarna till ett utbyggt och mer innehållsrikt museum! På cirka 7 000 nya kvadratmeter kommer besökaren att kunna ta del av nya utställningar om Sverige under det kalla kriget, vraket efter DC-3 79001, science center-avdelning, ny butik, reception, bibliotek, faktarum, hörsal och restaurang. Planerandet av utbyggnaden pågår just nu för fullt och enligt beräkningarna sätts spaden i marken under hösten 2008.

TEXT: *Patricia Kastberg, Flygvapenmuseum.*

Vår målsättning är att utveckla Flygvapenmuseum till ett teknik- och kulturhistoriskt museum av intresse för alla. Där ska frågor om krigsberedskap och fredssträvan kopplas samman med teknikutveckling och omvärldsanalys. Hur vi får flygplan att lyfta ska varvas med det svenska folkhemmets utveckling under 1900-talet. Jämfört med hur museet har sett ut fram till idag, där utställningarna varit starkt teknikpräglade och som främst lockat redan flygin-tresserade, hoppas vi att de nya utställningarna ska locka en bredare publik. Genom att, förutom visa flygplan som varit verksamma inom det svenska flygvapnet, även sätta in flygvapnet i sitt samhälleliga sammanhang, satsar vi på en publikökning från cirka 50 000 besökare per år till minst 120 000 besökare årligen.

Den tredje etappen

Museet som i dess nuvarande form har funnits sedan år 1984 har en historia som både förbandsmuseum till F 3 och som flygvapnets Malmensamlingar, som visades i en magasinbyggnad i Ryd i Linköping. Några år innan invigningen blev museet istället en del av myndigheten Statens försvarshistoriska museer, vilket det är än idag.

Redan vid planerandet av museet bestämdes det att museet skulle byggas i tre etapper. Första etappen stod således klar år 1984. År 1989 byggdes museet ut med ytterligare en utställningshall. Sedan dessa har ambitionen men inte de ekonomiska medlen funnits för att förverkliga museietapp nummer tre. Under de två senaste åren har dock regeringen via Kulturdepartementet fattat en rad positiva beslut som inneburit att museets tredje etapp nu kan börja planeras i positiv riktning. Idag står Flygvapenmuseum följaktligen inför den största utbyggnaden sedan sin tillkomst.

Nya byggnader

Utbyggnaden består fysiskt av en ny entrébyggnad innehållande ny butik och reception samt en så kallad science centeravdelning där barn och ungdomar handgripligen får testa på och lära om hur och varför det flyger. Dessutom ingår en ny utställningshall som har formen av en flyghangar på 3 300 kvadratmeter som kommer att inrymma de nya utställningarna om Sverige under efterkrigstiden och det kalla kriget. Under denna utställningshall planeras en källarvåning att byggas där vraket efter den nedskjutna DC-3:an är tänkt att placeras. Förutom detta planeras en

Flygvapenmuseum efter att utbyggnaden är genomförd 2010 med ny hangarformad utställningshall, entré samt byggnad för bibliotek, faktarum, restaurang, hörsal och kontor. I dagsläget finns endast de röda byggnaderna.

Foto: Lars Malm, skiss White arkitekter AB.

museum

ny byggnad för film- och hörsal för 160 personer, restaurang, bibliotek och faktarum samt nya administrationslokaler. Dessutom kommer en viss ombyggnad av redan befintliga utställningshallar att

göras för att bland annat kunna bedriva en ökad pedagogisk verksamhet för barn och ungdom samt för att skapa en stor lokal anpassad för tillfälliga utställningar.

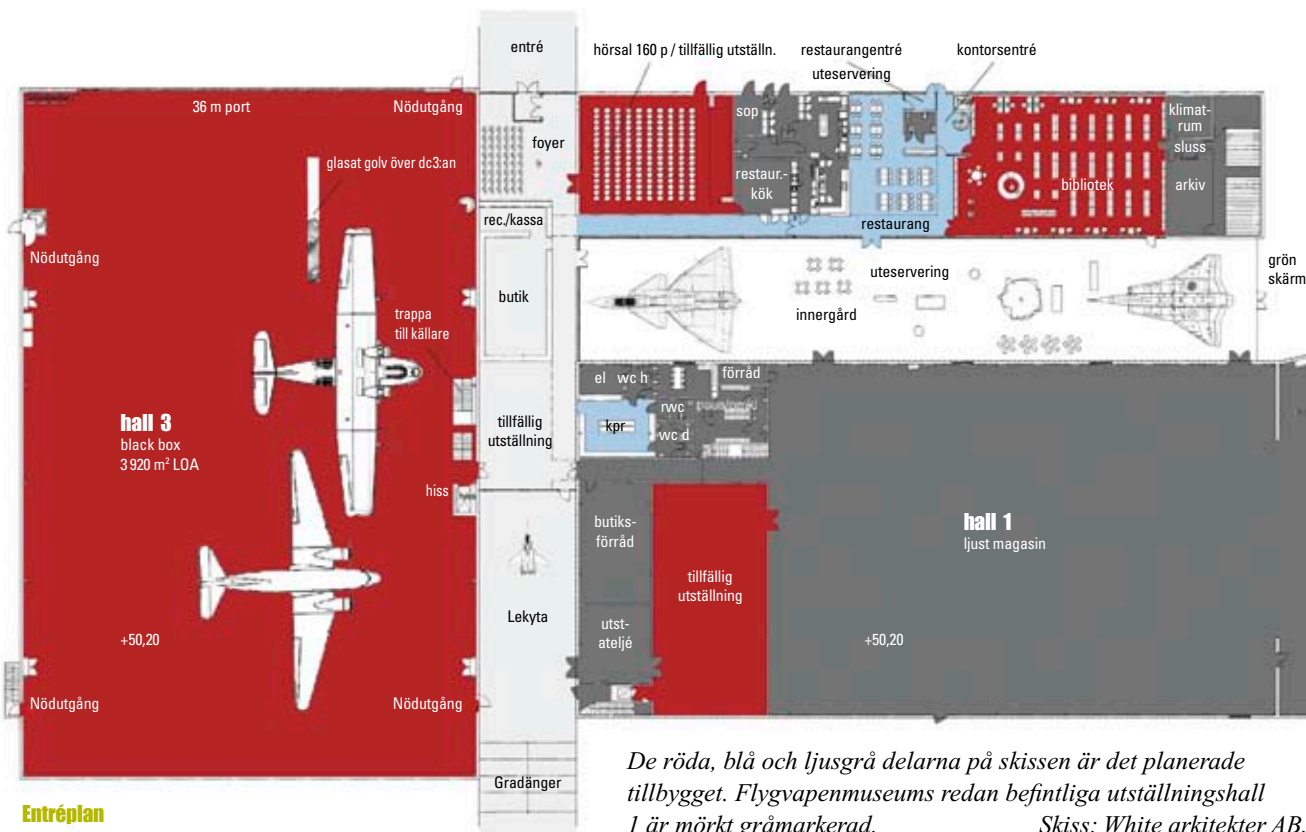
Förvara och visa DC-3:an

Redan år 2004, då vraket efter den från år 1952 nedskjutna DC-3:an bärgades, beslutade regeringen att Flygvapenmuseum skulle bevara, förvara och visa flygplansvraket. Denna fantastiska möjlighet ställer krav på både nya och anpassade lokaler för ändamålet och en pedagogisk satsning på det kalla krigets verklighet och förutsättningar. Museet har hittills kunnat genomföra sitt uppdrag när det gäller att bevara flygplanet och allt övrigt material som bärgades. I nuläget förvaras DC-3:an tillfälligt i en byggnad på Malmen i väntan på att de nya lokalerna ska bli klara. >

I maj 2008 transporterades DC-3:an från Musköbasen, där den konserverats, till Malmen för mellanlagring. Transporten gick sjövägen till Norrköpings hamn och kördes på lastbil de sista milen mellan Norrköping och Linköping.

Foto: Sofia Svalmark.

De röda, blå och ljusgrå delarna på skissen är det planerade tillbygget. Flygvapenmuseums redan befintliga utställningshall 1 är mörkt grämmarkerad. Skiss: White arkitekter AB.

Ett unikt föremål i flera bemärkelser

Aldrig tidigare har ett liknande modernt föremål som DC-3:an tagits omhand som ett museiföremål och därför vet man inte heller med säkerhet vad som kommer att hända med vraket med tiden. I ett flygplan byggt på 1940- talet finns ett stort antal moderna material. De många olika materialen påverkar varandra i både positiv och negativ bemärkelse när det gäller nedbrytningen av dem. Den miljö som flygplanet har legat i på Östersjöns botten innan det bärgades har varit mörk, kall och i det närmaste syrefri. Detta har bromsat de flesta nedbrytningsprocesserna något. Efter bärgningen, då vraket utsatts för syre, har nedbrytningen förstärkts och det saltlager som kommer från havsvattnet gynnar denna process ytterligare. Det var därför väldigt viktigt att konserverings- och bevarandearbetet startade snabbt efter att flygplanet bärgades. När detta konserveringsarbete nu är klart är det avgörande att vraket vistas i ett så gynnsamt klimat som möjligt, med anpassad luftfuktighet, för att bromsa nedbrytningen och korrosionen ytterligare. Att avstanna söndervitningen helt och hållet är tyvärr en omöjlighet.

Ett av de mest påtagliga bevisen för att DC-3:an skiljer sig från gängse museiföremål är den laddning som händelsen kring flygplanet bidrar med. Under konserveringsarbetet har personalen ständigt blivit påmind om helheten och händelsen kring DC-3:an genom söndervriden metall, granathål och smält plast. Föremålen och materialen är dessutom bekanta för oss nu levande eftersom det rör sig om ett modernt objekt. Istället för sjödränkt trä och kanonrör som marinarkeologiska fynd ofta associeras med rör det

sig här om exempelvis tekniska flyginstrument, flytvästar, uniformsdelar och flygplansstolar.

Bevarande i 50 år

Eftersom någon liknande konservering aldrig gjorts tidigare finns det idag inga garantier för vad som förväntas hända med DC-3:ans kropp och delar i framtiden. Omhändertagandet som sker idag har målsättningen att bevara flygplanet i minst 50 år framåt. I vilket skick vraket är därefter vet vi inte idag.

Det var väldigt viktigt att få bort smuts och saltvatten från DC-3:an innan korrosionsskyddsmedlet applicerades. Här ses Thure Svensson tvätta flygplanets högra ving.

På Musköbasen korrosionsskyddsbehandlades flygplanet av Flygvapenmuseum. Samtidigt pågick den tekniska haveriutredningen över vad som hände DC-3:an den 13 juni 1952.

Foto: Annika Hallinder.

Tillbaka fredagen den 13 juni 1952

Vraket efter DC-3 79001, som har legat på Östersjöns botten i 52 år, kommer att ställas ut i sin helhet i en 422 kvadratmeter stor torrluftsmonter, så som det hittades på havsbotten. Besökaren kommer att få möta en utställning om vad som sannolikt inträffade fredagen den 13 juni 1952 då flygplanet med åtta man ombord sköts ner över internationellt vatten av sovjetiskt jaktflyg, under en signalspaningsflygning riktad mot öster.

Den dramatik som händelsen innebar, då Sverige blev direkt indraget i det pågående kalla kriget kommer att skildras. Rakt ovanför DC-3:an, en våning upp, kommer den efterföljande så kallade Catalinaaffären att berättas. Det vill säga nedskjutningen, tre dagar senare, av ett svenskt Catalinaflygplan som var ute och sökte efter den försvunna DC-3:an. Likaså kommer det politiska efterspelet och inte minst tidsbilder från det svenska folkhemmet att ha en plats i de nya utställningarna.

Ett av få kända foton av DC-3:an innan nedskjutningen 1952. På grund av DC-3:ans hemliga signalspaningsuppdrag fick inte flygplanet fotas. På denna bild står DC-3:an egentligen i bakgrunden av en Spitfire, som var fotografens egentliga motiv.

Foto: Herman Allwin 1952.

Sverige under efterkrigstiden och kalla kriget

Vidare i den nya stora hangarformade utställningshallen kommer besökaren kunna titta på alla de kända svenska flygplanen från 1950–1990-talet: Tunnan, Lansen, Draken, Viggen och Gripen. Den svenska försvarspolitik, försvarets och då särskilt flygvapnets roll i samhället, flygindustrin och det svenska civil- och totalförsvaret med mera kommer att gestaltas på olika sätt. Dessutom kommer flygvapnets historia att varvas med händelser i det svenska samhället och folkhemmet, och tankarna hos de vanliga medborgarna kommer att lyftas fram i utställningen för att förmedla de känslor som hörde till den period som starkt präglades av hotet av ett tredje världskrig.

Ny entré, hörsal och science center

Den helt nya entrébyggnaden kommer att binda samma de redan befintliga museihallarna med de nya och innehålla ny reception och en utvidgad butik med större sortiment av flygartiklar av olika slag. Dessutom kommer nya toaletter

och kapprum att byggas samt i anslutning till museiingången kommer den nya film- och hörsalen för upp emot 160 personer att ligga. Hörsalen kommer att användas för Flygvapenmuseums olika programpunkter så som föreläsningar och andra aktiviteter samt även göra det möjligt att erbjuda institutioner och företag att i allt större grad förlägga möten, kurser och seminarier i vår unika och stimulerande miljö.

Det är även i den nya entrébyggnaden som Flygvapenmuseums kommande science center-avdelning kommer att finnas. Det vill säga en avdelning för praktiska övningar, så kallade hands-on-aktiviteter, med anknytning till aerodynamik, flyg och flygteknik. I denna avdelning ska man även kunna bekanta sig med angränsande ämnes- och kunskapsområden så som exempelvis meteorologi, navigations- och kommunikationsteknik från olika tider. Här ska barn och ungdomar kunna experimentera på egen hand eller i sällskap med sina lärare, föräldrar och kompisar.

Ett exempel på en interaktiv övning där barn på egen hand får utforska och lära om de naturhistoriska ämnena, här om ljudet från Science Museum i London.

Foto: Patricia Kastberg.

Tillfälliga utställningar

På grund av platsbrist finns det i dagens Flygvapenmuseum endast möjlighet att göra mindre tillfälliga utställningar. I utbyggnadsplanerna ingår därför också en ny lokal för just sådana utställningar. Det kommer att bli ett galleri som gör det möjligt för oss att arbeta aktivt med växlande utställningar inom vitt skilda områden. Alltifrån utställningar om dagsaktuella frågor till utställningar baserade på speciella delar eller kategorier av föremål ur våra rika samlingar till konstnärliga gestaltningar av de kunskaps- och ämnesområden som vi har till uppgift att dokumentera och levandegöra. Det ska alltid finnas något nytt att titta på när man besöker Flygvapenmuseum och det ska alltid finnas en anledning till att återkomma.

Befintliga utställningar och restaurering av flygplan

Även de redan idag befintliga utställningarna på museet kommer att förnyas och fördjupas. Detta bland annat genom berättelser om flygplanen som de symboler för framtidstro i sin samtid som de har varit genom tiderna. Berättelser ska >

även kopplas till de som har konstruerat, flugit och servat flygplanen likväl som till deras familjer och deras omvärld, det vill säga hur det har varit och är att "leva med flygvapnet". Historien om det militära flygets utveckling ska också kompletteras och förbättras genom ett fördjupat innehåll och att mer filminslag och andra audiovisuella hjälpmedel ska användas. De här utställningarna kommer dessutom att kompletteras med ytterligare några äldre rariteter från våra flygplanssamlingar såsom Thulin G, Sk 5 och Donnet-Lévêque. Dessa flygplan håller just nu på att restaureras för att bli i utställningsbart skick. Även museets Catalina-flygplan som under många år stått utomhus framför museibygnaderna kommer att ha restaurerats till nyinvigningen, för att bli en del av den nya utställningen där Catalinaaffären kommer att skildras.

Bibliotek och servering

Från och med sommaren år 2010 blir det lättare för våra besökare att ta del av museets cirka 20 000 böcker och rika arkiv av bilder och flygplansritningar, då ett nytt bibliotek och faktarum ingår i utbyggnadsplanerna. Dessa lokaler kommer att ligga i anslutning till utställningshallarna och vara bemannade under ordinarie öppettider på vardagar. Flygvapenmuseums ambition är att erbjuda varje besökare en god och personlig service. Här kommer man att via

Så här kan Flygvapenmuseums nya bibliotek komma att se ut invändigt. Det kommer att bli betydligt lättare för våra besökare att ta del av museets böcker, bilder och flygplansritningar då biblioteket flyttar ut från Malmens militära område, där det ligger idag.

Skiss: White arkitekter AB.

digital media kunna ta del av museets samlingar och studera originalmaterial. I faktarummet kommer det finnas möjlighet för forskaren att arbeta i lugn och ro. I direkt anslutning till faktarummet kommer det även att finnas ändamålsenliga lokaler för bildhantering samt arkiv. Biblioteket kommer också att erbjuda trevliga läsplatser för den som vill fördjupa sig eller läsa i den omfattande tidskriftssamlingen.

Många delprojekt

Förutom byggprojekteringsarbetet som just nu är inne i sin slutfas, pågår även ett trettiotal andra olika delprojekt inom ramen för Flygvapenmuseums tredje etapp. Det rör sig bland annat om finansieringsprojekt, dokumentations- och researchprojekt, projekt för marknadsföring, utställningar, flygplansrestaurering, planering av museets nyinvigning och många fler. Alla projekt är inriktade på att Flygvapenmuseum ska bli ett teknik- och kulturhistoriskt museum som är attraktivt för både den teknik-, flyg- och utvecklingsintresserade som för den som vill ta del av den svenska historien både samhälleligt och militärt.

Delvis öppet under byggtiden

Byggprojekteringen av det nya Flygvapenmuseum genomförs i samarbete med Specialfastigheter AB och White arkitekter AB i Örebro. När detta skrivs är projekteringen snart avslutad men dock kvarstår ytterligare finansieringsfrågor att lösa. Om de slutgiltiga klartecknen från regeringen och Kulturdepartementet kommer under hösten står vi redo att köra igång direkt med sikte på att byggstart kan ske tidigt i oktober. Byggproduktionen beräknas därefter ta cirka tolv månader, vilket innebär inflyttning i de nya lokalerna under hösten år 2009. Därefter vidtar utställningsproduktion på plats. Om allt går enligt planerna öppnar Flygvapenmuseum sina nya portar under sommaren år 2010, då med mer än dubbelt så stora publika ytor mot vad vi erbjuder idag. Under byggtiden kommer museet att ha öppet i så stor utsträckning som möjligt, allra minst till årsskiftet 2008/2009. I hur stor utsträckning vi kan ta emot besökare därefter avgörs av när ombyggnaden i befintliga hallar påbörjas.

Läs mer om Flygvapenmuseums framtidsplaner och om hur utbyggnaden fortskrider på museets hemsida: www.flygvapenmuseum.se

Minns du tiden då kriget var nära?

Som en del i det nu pågående arbetet med de nya utställningarna efterlyser Flygvapenmuseum allmänhetens minnen från det kalla kriget, cirka år 1945-1990. Det kan vara allt från stort till minsta detalj, från världsnyheter, arbetslivet, skolan eller vardagen. De historier som kommer in kommer att användas i arbetet med att bygga upp innehållet i utställningarna. Personliga historier kan komma att berättas i sin helhet men även ge inspiration till andra utställningsidéer. Kanske minns du när du i skolan fick gömma dig under bänken då ni övade beredskapen inför ett atombombsanfall?

Eller kanske fick du ta tåget istället för flyget kring tiden då DC-3:an försvann 1952? Eller kanske var du engagerad i civilförsvaret eller verksam inom Försvarsmakten och har

arbetsminnen från tiden då öst och väst kapprustade?

I utställningssammanhang är det inget hinder om du vill vara anonym men museet vill gärna ha dina kontaktuppgifter för att kunna ställa eventuella frågor kring användandet med mera.

Har du något du vill berätta så skriv ner din historia och skicka den till:

E-post: kallakriget@flygvapenmuseum.se

Postadress:

Olle Emilsson
Flygvapenmuseum
581 98 Linköping